

SLOVENSKI UČITELJ.

List za učitelje, odgojitelje in šolske prijatelje.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca in velja 3 gld. za vse leto, 1 gld. 50 kr. za pol leta. Učiteljskim pripravnikom se daje za 2 gld. na leto. Spise, dopise in naročilno sprejema Ivan Lapažne, nadučitelj v Ljutomeru na Štajerskem. Oznanila, reklamacije in druge administrativne reči naj se blagovoljivo pošiljati „Narodni tiskarnici“ v Mariboru v koroški ulici hiš. št. 229.

Štev. 20. V Mariboru 10. julija 1873. I. letnik.

Šolske postave in njih izpeljava.

Ne davno nam je v privatnem pogovoru dober slovenski domoljub očital, da naš list navadno ena ista vprašanja razpravlja, da namreč šolske postave prevečkrat poudarja. Res je, da ni lepo, da se ena in ista reč pogostoma imenuje; pa vendar mi se ne smemo s takimi ugovori oplasiti, mi moramo nove šolske postave smatrati za podlago, za temelj, na katerega nam je zidati slovensko šolstvo, na katerega se nam je opirati, da dosežemo boljše materijelno stanje. Kar smo do sedaj dosegli, dalo se nam je le z ozirom na obstoječe nove postavne določbe. Danes opazujemo to nekoliko, če se nove postave v poedinih točkah kaj izpeljujejo.

Državna postava od 14. maja 1869 je podlaga vsem drugim deželnim šolskim postavam. Ako se določbe te postave ne izpeljujejo, se tudi deželne šolske naredbe ne. Pred 4 leti je omenjena postava že oživela, ali izpeljuje se žalibog le po polzevo. — Lepo število učnih predmetov našteva §. 3. te postave, ali v šole še niso vpeljeni. V realističnih predmetih se med novimi nauki še največ stori, telovadba pa n. pr. se še mnogo prezira, nauk v ženskih ročnih delih in v gospodinjstvu pa čisto. — §. 4. veleva, da deželna šolska oblast izdaja izgledne učne črteže za vso deželo, a teh načrtov učitelji že 5. leto zastonj pričakujejo. —

Pri izpeljavi §. 6., zaradi poduka v 2. deželnem jeziku se je povsod po slovenskih deželah nemški in laški jezik protežiral.

Šolska mladina bi se morala v razrede in oddelke razdeliti, a kako se ta določba (§. 7.) izpeljuje, ko je na šolah s 400 in 300 otroci večkrat samo 1 učitelj, med tem, ko veleva §. 11. te postave, da je že dveh učiteljev treba, kedar je nad 80 otrok, in treh učiteljev, kedar je nad 160 mladine. — §§. 17.,

18. in 19. govoré o meščanskih šolah, a teh šol zastonj iščeš po Slovenskem. — Šolsko obiskovanje se malo boljša, za nemarno šolsko obiskovanje se starši in otroci malo kje kaznujejo. Na Koroškem se v tem še najbolj strogo postopa. — Na boljše izobraževanje učiteljev se res gleda, za dobro teoretično omiko mladih učiteljev se res skrbi; a za praktično izurjenje nimajo dotične šole toliko pazljivosti.

O tem se imamo posebno Slovenci pritožiti, ko imamo nemška učiteljska izobraževališča. Razširjenje teh šol na 4letna tečaja ni bilo času primerno, ko je tako veliko pomanjkanje učiteljskih moči nastopilo. — Pravne razmere učiteljev, plače učiteljev so tudi po mnogih deželah in krajih še take, kakor da bi bil učiteljski stan zadnji med omikanimi stanovi. Plače podučiteljev znašajo samo 280 gld. (na Kranjskem), 300, 360 gl. (na Štajerskem in na Koroškem), učiteljske plače samo 400 gl. — v sedanji dragini. — Tako bi lahko še našteli, mnogo kar še čaka izpeljave, za katero se naši šolski uradi kaj malo brigajo. Gotovo si mislijo, da zadostuje, da so le šolske postave izvrstne — samo na papirju. Šole in učitelji naj pa čakajo. — Žalostno!

Postava veljavna za Kranjsko,

kako naj se vravná napravljjanje, zdrževanje in obiskovanje javnih ljudskih šol.

(Konec)

III. Oddelenk.

Od stroškov za ljudske šole in pripomočkov k temu.

§. 33. Šolski patronat (patronstvo), kateri je samo v postavi utrjen, naj z vsemi pravicami in dolžnostmi, ki se ž njim sklepajo, odpade; samo tisti šolski patronati, ki se opirajo na druga imena, ostanejo v veljavi.

Dolžnost, katero so imele poprejšnje gruntne gosposke kot take po ministerskem ukazu od 15. decembra 1848. leta, drž. zak. štev. 28., da so morale preskrbovati drva za kurjavo na ljudskih šolah, se tudi izrekuje za odpravljenno, kolikor je bila ta dolžnost samo v postavi utrjena.

Meščanske šole napravljati in zdrževati (§. 5.) je skupna dolžnost vsacega šolskega okraja; napravljati in zdrževati druge potrebe ljudske šole (§§. 1. in 12.) pa dolžnost šolske občine (šolskega okraja §. 9.), ki mora tedaj skrbeti za vse stvarne potrebe in za učiteljske plače.

§. 34. Da se dela, ki iz tega pridejo, oskrbé, pomnoži se okrajna — oziramo krajna šolska oblast v tistih šolskih okrajih,

kteri obsegajo več občin ali podobčin, in sicer prva (okrajna) za 8., poslednja za 2 moža, ki imajo razsodilni glas; voli jih pa predstojništvo pripadajočih občin ali podobčin iz volilcev za srenjske volitve opravičenih z nadpolovično večino glasov na šest let; delo opravljajo brezplačno.

§. 35. Ako je pa šolski okraj iz ene same občine ali podobčine, opravlja opravila v §. 33. imenovana enako drugim srenjskim pravilom, srenjski zastop in njegovi izvrševalni uradniki.

§. 36. Kolikor postava ali pogodba razen šolske občine tudi druge osebe ali druge skupščine zavezuje, da plačujejo ali pripomogajo za stvarne potrebe ali za učiteljsko plačo na kaki ljudski šoli, naj tudi za naprej vse ostane, kakor je bilo. Ravno to velja od ustanov in zakladov.

§. 37. V blagajnico šolskega okraja oziramo šolske občine se stekajo vsakoršna darila in volila za šolske namene in dajatve, ktere se opirajo na ktero ustanovo ali na ktero privatno-pravno ime tako, da se, kolikor je mogoče, varuje morebitni posebni namen, potem šolnina in drugi posebni prihodki za šolske namene.

§. 38. Z ozirom na to, koliko se ima šolskega denarja plačevati, razdeli deželna šolska oblast po nasvetu okrajne šole po občinah, v kateri so, v 4 razrede, in šolski denar se potem na 30, 20, 15 in 10 krajev na mesec postavi za vsakega šolo obiskajočega otroka.

§. 39. Občinsko predstojništvo vsaki mesec pobira šolski denar brez učiteljevega udeleževanja; ta odrahtuje denar konec vsacega meseca blagajnici šolskega okraja, oziramo šolske občine, ter ga redoma deva v račun. Dolg na šolskem denarji se iztirjuje tako, kakor je predpisano za pobiranje zaostalih občinskih nakladov.

§. 40. Šolska oblast more šolo obiskajoče otroke revnih starišev ne gledé na njih napredovanje ali od vsega ali od nekaj šolskega denarja oprostiti, in starišem, ki ob enem več kakor za tri otroke, ki v javno šolo hodijo, šolski denar plačujejo, kaj prijenjati.

Odpadek, ki nastane iz tega, naj se nadomesti iz občinskih pomočkov šolskega kraja, če ni na dotični šoli ustanov, iz katerih se šolnina opravlja popolnoma ali deloma.

§. 41. Občinski zastop šolskega kraja lahko prevzame za vse šolske otroke ali ves šolski denar ali le neki znesek na občinsko blagajnico.

Isto tako mu je dovoljeno, da šolski denar (šolnino) dá posamezno pobirati, da pa v denarnico šolskega okraja oziroma šolske občine odrahtuje poprečni znesek, kateri se najde po vsolnjem znesku preteklih treh let; (§§. 39. 40.) številka tega poprečnega zneska se mora vsaka tri leta vnovič ustanoviti.

§. 42. Razen šolskega denarja se ne sme pobirati ne sprejemščina, niti ne kako drugo plačevanje za podučevanje v

zapovedanih nauk, za porabo za šolo odmenjene oprave, učilnih pripomočkov ali podučevalnih potrebščin, za kurjavo, svečavo ali snaženje šolskih prostorov in dr. Šolske knjige in druge učilne pripomočke naj pa otrokom kupujejo stariši ali njihovi namestniki, in ako je revščina očitna, pa šolska občina.

§. 43. Ako šolski otroci, ki so bili ali popolnoma ali le nekoliko šolnine oproščeni (§. 40.), ali pa katerim se je kupilo potrebnih učilnih pripomočkov ali podučevalnih potrebščin (§. 42.), nimajo v šolskem okraju domovinske pravice, sme občina šolskega kraja tirjati, da jej te stroške povrne občina domovinskega kraja.

§. 44. Med potrebne izdatke šolskega okraja šteje se tudi zaloga za okrajno učiteljsko knjižnico, za katero se more tudi od učiteljev po pol odstotka od letne plače pobirati.

a) Stroški za okrajne učiteljske shode, obsegajoči tudi odškodnine udom za potovanje; potem

b) odškodnine za potovanje in dneve poslancem okrajnih shodov v deželne shode se plačujejo iz normalnega šolskega zaklada.

§. 45. Ako se naprej vidi, da šolski prihodki (§§. 36. 37.) ne zadostujejo; da bi se mogli z njimi preudarjeni stroški šolskega kraja ali šolske občine izplačati, naj se za toliko, kolikor primanjkuje, naklad razpiše, kateri se v mestih z lastno srenjsko postavo ravno tako kakor drugi občinski nakladi, zunaj takih mest pa ob enem s priklado za deželne potrebe pri nesprednjih davkih pobira.

§. 46. Ako bi nakladi za namene ljudskih šol (§. 45.) morali toliki biti, da bi presegali 10 procentov od rednega zneska naravnih davkov, naj se to kar se več potrebuje, založi iz normalnega šolskega zaklada, in ako bi njegovi prihodki ne zadostovali, iz deželnih pomočkov.

Proračuni šolskih občin oziroma šolskih okrajev naj se v pravem času predlagajo deželnemu odboru po deželnem šolskem šolskem svetu.

Prehodne določbe.

§. 47. Šole za silo, ki so, naj se brž ko je mogoče, vredijo kakor druge javne ljudske šole.

§. 48. Kakor hitro ta postava dobi veljavo, naj pregledajo okrajne šolske oblasti dosihodobno razdelitev šolskih krajev.

§. 49. Eno leto po tem, ko dobi ta postava veljavo, naj bodo vsolane vse vasi, vasni deli, posamezne hiše in naselitve.

Konečne določbe.

§. 50. Pričujoča postava zadobi veljavo tisto šolsko leto, ki pride po tem, ko je bila razglašena.

§. 51. Ko ta postava veljavo dobi, pridejo ob veljavo vse dosedanje postave in ukazi, kolikor so v nasprotji s pričujočo postavo ali pa po njej nadomeščeni.

Kako naj se pesem v ljudski šoli razlaga.

(Dalje.)

Vprašamo, komu drugemu se ima Avstrija najprej zahvaliti zaradi svoje samostojnosti, združenja posameznih vojvodin v veliko celino, kakor ravno habsburški dinastiji pod Ferdinandom I., kot zarodniku in podporniku nove avstrijske vrste, hiše habsburške l. 1558 do 1564. Po kom drugim se je Avstrija po nevarnih nevihtah, katere je ona prestala, zopet tako ponosno in mogočno povzdignila, zaradi česa je tudi njeni najbolj zagrizeni sovražniki občudujejo, kakor zopet po habsburški dinastiji, pod njenim najmlajšim iz rodovine, pod njih veličanstvom presvitlim našim cesarjem Fr. J. I.? Kako žalostno pa je nasproti, ako pomislimo ono dobo nazaj, v kateri je Avstrije svetloba pojemala, in je bila v nevarnosti nje dinastija. K najžalostnejem dogodkom hiše občnega vladarstva in kraljestva, imenuje se po pravici doba Friderika Lepega, kateri, dasiravno vjet, ohranil je vendar vso zlahtnosrčnost in blagodušenost svojega roda. (l. 1325). O času Friderika III. je dinastija zavoljo bratovskega razpora in državljanskega prepira in razprtija tako oslabela, da bi se bila tudi država kmalo razrušila, še celo glavno mesto Dunaj hrani na svojem pokopališču vpornika Matija Corvinus-a. (l. 1490). Kako žalostno je bilo za Avstrijo, ko je morala dinastija v osebi bogaboječega in verotrdnega Ferdinanda II. naj bolj trdo razžaljenje in žalost od strani opornikov v hiši svojih lastnih očetov (l. 1619.) prestati. Kako sumljivo jo bilo stanje naše domovine po smrti Karola VI., ko se je oborožilo pol Evrope, da bi vladajočo hišo v osebi zapuščene in na videz slabe ženske, potem pa tako slavne Marije Terezije, ponižali. Kako blizo pogube je bila vladajoča hiša in domovina, ko je velike cesarice M. T. mnogo skušeni vnuk Franc in njegovo glavno mesto ter veliki del kraljestva (1805—1809) pred sovražnikovo prevzetnostjo dvakrat trpeti moral! Nikdo bi ne vrjel, kako trdno zvezana je Avstrija z osodo habsburške krone! To negvržljivo prepričanje o vseh dogodjajih se je še vselej pokazalo in potrdilo, da je Bog sam s Habsburško hišo, ter da on Avstrije ne bode zapustil.

Jedro prvega oddelka je tedaj versko, samovladarsko in rodbinsko. —

II.

„Stojmo zvesti, jaki, brumni,
Za pravico in dolžnost;“

Drugi in tretji oddelek dasiravno vsak sam za-se, vendar je v obeh skupni obris ali podoba na kratko obsega popis, kakošen bi imel biti sleherni Avstrijanec ter opominja vsakega svojih dolžnosti, katere naj spolnuje bodi si v mirnih ali nemirnih časih. Dalje slika stanje, katero naravno sledi ako

kmetiški, vojaški in učeniški stan v državi složno delujeta. — Zvest, jak ali vrl in pobožen ali brumen naj bode torej Avstrijanec, in naj sovraži laž. Gorje lažniku, blagor pa njemu na čegar besedo se smemo zanašati. Z odkritosrčnim se vsak rad sprijazni in ž njim občuje. In kdor ne misli nič hudobnega, temu ni potreba skrivati svojih misli in djanj; kar v srečju ne tiči, to mu iz ust ne biti. Zvestoba in odkritosrčnost ste neobhodno potrebni za hišno slogjo; one ste duša prijateljstva in porok pri kupčiji in obrtniji. Do odkritosrčnih svojih podložnih je tudi vladar odkritosrčen. „Zvesti Avstrijance“, ta častni pridevek, s katerim so povsod naše vrle in jake sinove klicali, naj se nikdar po nepoštenem ravnanji ne izgubi. Ni lepšega in častnejšega, kakor to, ako je človek odkritosrčen, ter se vedno tacega kaže, kakoršen je v resnici, in se mu ni treba prekrivati. To je dokaz, čiste in mirne vesti. — Brumen ali pobožen naj bode Avstrijanec, kajti brez vere ni izreje ne napredka. Vsaka hiša in družina naj bode torej bogaboječja, vsaj se znano, da kjer so posamezne hiše in družine na dobri podslombi, tam je tudi občna država — družina v večjem — na dobrem. Kjer vlada duh gospodov, tam je slogja, kjer pa ni gospoda, tam je nemir in prepir. Kjer ni vere tam ni pravosti ne strahu pred svetom, ne spoštovanja postav, ne resnice, pravice ne zvestobe. Zgodovina vseh časov glasno priča, da v meri, po kateri v državi vera slabi, gre tudi z državo rakovo pot. — Jak in vrl naj bode vsak Avstrijanec, nraven in pošten, kakor je vedno bil. Mož beseda naj velja vselej, v šali in resnici, naj gre za njegovo ali bližnjega korist. Tacega človeka se gotovo nihče ne sramuje! Tak človek pa bode postavjo v resnici spoštoval, ter jo v srečju saboj nosil; on ne potrebuje toliko pisane postave, kajti vpisana je že v njegovi natori, ktera mu vselej brani storiti kaj nepostavnega. Tak človek pa ne bode le sam postavje spolnoval, ampak tudi na to gledal in delal, da je tudi drugi, otroci, podložni, bližnji in daljni sosedi spolnujejo. Kjer bode pa zapazil, da bi hotel kdo delati zoper postavjo, tam bode pa vse storil, da to odvrne; vsa zapeljevanja k prestopkom bode trdno zavračal; krivice in prestopke brezozirno in brez usmiljenja grajal, ter se poslužil postavne poti za odvrenje in vredno kaznovanje, dobro vedoč, da kdor hudobneže prekriva ali jim prizanaša, pregreši se nad dobrimi in pravičnimi. Kakor je tak človek sam zvest in natančen spolnovalec postavje, tako tudi ne trpi, da bi kdo drug ali kak podložni se tej dolžnosti odrekkel in odtegnil. Res, da ste besedi „dolžnost“ in „pravica“ kratki, toda njih pomen je obširen in imeniten. Na tisoče ljudi je že za „dolžnost“ in „pravico“ stradalo, preganjanje in zaničevanje trpelo, krvavelo, zastavilo svoje pozemeljsko premoženje in imovino, da celo življenje zgubilo! Ljudje, kateri o dolžnosti in pravici tako in enako mislijo, tudi radi za-njo kri

in življenje zastavijo, takim pa tudi pesnik ne poje „Stojmo za pravico in dolžnost“!

Spoštovanje pravice in izpolnovanje dolžnosti zagotavlja državi mir od znotraj. Toda dostikrat pa pridejo žalostni časi, kjer se razmerje predrugači, in kjer ne more toliko potrebni in ljubi mir obveljati, t. j. kedar gre za čast in varnost države in nam za bodočnost, takrat je treba palmo miru zamenjati s krvavim mečem. — V takih slučajih in dogodjajih pa ne gre dolgo premišljevat, bati ali sramovati se; takrat kliče domovina:

„Kadar pa velja, pogumni
V boji kažimo srčnost!“

(Dalje prih.)

Učilni načrt o nauku domovinskem.

(Dalje.)

Da pa našo šolsko sobo še bolj natanko poznate, hočemo jo sedaj tukaj na tablo narisati. Ali pa bode mogoče, tako veliko sobo na dostikrat manjšo tablo narisati? — Vendar hočemo poskušati, vsaj tudi malar naslika veliko hišo na majhni košček papirja, namreč v pomanjšani meri. Kaj se to pravi? — Vse stvari lahko povoljno manjše narisamo, kakor so one v resnici, kar se vselej zgodi, ako je papir ali stvar manjša, kakor stvar, katero mislimo na papir narisati. N. pr. ta-le hiša tukaj na papirju je znabiti v resnici 10—20 ali še več čevljev dolga. Ravno tako se dela tudi z visočino, globočino, s strehami, zvoniki, okni i. t. d.; vsak teh delov je lahko 100 krat manjši narisani.

Takemu ravnanju tedaj pravimo, da je hiša i. t. d. v zmanjšani podobi predstavljena. In ker pri narisani z vsako stvarjo lahko tako delajo, hočemo tudi mi z našo šolsko sobo tako delati; narisati jo tedaj hočemo v zmanjšani podobi. Opomniti vendar moram, da vseh delov šolske sobe ne moremo narisati, ampak le tla in od 4 sten glavne črte. Temu delu ali izgotavljenju pravimo naris ali očrt sobe. Tam kjer so vrata in okna, hodemo pustili mali prostorček v črtah; peč, dimnik, omaro in mizo zaznamovali bodemo z malimi okenci (štirivogelniki ali kvadrati), klopi pa s pravokotniki.

(Iz začetka naj učitelj napravi na tabli sam naris pred učenci, pri ponavljanji naj pa učenci sami delajo).

Začnimo tedaj s sprednjo steno! Kako črto moram potegniti, da jo narišem? (Ravno črto od leve proti desni.) Prav, ta stena nima ne oken ne vrat, česa mi tudi v črti ni treba pustiti? — Ktera stena pride sedaj na vrsto? — Naredimo tedaj najprej desno steno! — Je že tukaj! — Kako smo že prej to steno imenovali? — Zakaj? — Kaj moremo v tej črti pustiti, da narišemo vrata? Kje pa, ali nasredi ali bolj proti sprednji ali zadnji steni? — Ktera stena pride sedaj na vrsto? — Kako smo to steno še imenovali? — Zakaj tako? — Kaj moremo te-

čaj v črti pustiti? — Zakaj? — Glejte, so že tukaj! — Ktera stena nam še manjka? Tedaj jo tukaj narišem! — Načrt naše šolske sobe bi bil tedaj dodelan. Da ga še bolj poočitim, zaznamovati hočem vsako steno s črkami; sprednjo steno s črkamo *spr.* i. t. d. — Sedaj imamo še reči, ktere so v šolskeji sobi, v načrt spraviti. — Najprej tedaj peč. Kam jo hočem narisati? — Črka *p* pomenja peč. Kaj nam še sedaj manjka? — Kam hočemo tedaj postaviti mizo? — S ktero črko naj jo zaznamovam? — Kaj imamo še narediti? — Kje je omara? — Narišem jo tedaj tukaj, in jo zaznamovam s črko? — Sedaj pridejo klopi na vrsto; koliko jih je? Narišati jih tedaj hočem tukaj in s črkoma *kl.* zaznamovati.

Sedaj bi bil tedaj načrt šolske sobe popolnoma dodelan! Kaj pomenijo črke *sp.*? — *zd.*? — *d. st.*? — *l. st.*? — *o*? — *p.*? — *m.*? — *kl.*? — Taki je tedaj naris:

spr. st.

	<i>m.</i>		<i>o.</i>
		<i>kl.</i>	
<i>d. st. z okni.</i>			
			<i>l. st. z vratni.</i>
	<i>p.</i>	<i>kl.</i>	

zad. st.

Naloga I. Naredite sedaj ta-le načrt na vaše tablice!

Naloga II. Učitelj naj načrt skrije in potem naj veleva učencem po naslednjem napeljevanjem načrt narisati: Narišite sprednjo steno! — Sedaj steno z okni? — Steno z vratni! — Zadnjo steno! — Peč! — Mizo! — Omaro! — Klopi! —

Naloga III. Naredite doma načrt naše šolske sobe!

Naloga IV. Napravite načrt vaše domače sobe!

Naloga V. Skupno povzetje, ob enem gradivo za ustmeno in pismeno izdelovanje: Popis šolske sobe. (Dalje prihodn.)

Založnik J. Lapajne.

Zavredništvo odgovoren F. Breier. — Tisk „Narodne tiskarne“ v Mariboru.